

УДК 159.928

Personality factors of productive scientific activity: Nobel laureates' reflections

Особистісні чинники успішності наукової діяльності: рефлексії нобелівських лауреатів

Dmytro Korolov, docent, PhD, docent of Social Psychology Department, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Дмитро Корольов, доцент, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0002-9685-5286>

assessment@i.ua

Taras Shevchenko National University of Kyiv, 64/13, Volodymyrska Street, City of Kyiv, Ukraine, 01601

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна, 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 64/13

Abstract

Self-development and self-regulation in productive creative activity require awareness of one's own personal resources and the ability to use them. It is reasonable to expect that such skills are possessed by recognized scientists. Their experience may be useful for those who are at the beginning of this path.

In literature, a semi-structured interview is considered the most acceptable method for psychological research of a scientific elite. Therefore, this study analyzes the text

transcripts of personal interviews with Nobel laureates over the past ten years (2016–2025) available on the Nobel Foundation website.

In the analyzed interviews, Nobel laureates most often mention cognitive and emotional involvement among the personal conditions for successful scientific activity, although in somewhat different formulations and in different contexts. This refers to curiosity, enthusiasm, and similar phenomena.

Nobel laureates recommend, if necessary, make an effort to find something that really interests someone. However, passion for science is usually viewed in various practical contexts, particularly in relation to the courage to explore complex problems. Also, enthusiasm must be balanced with openness to experience.

Intrinsic motivation is considered by Nobel laureates as a personality factor in overcoming various subjective and objective conditions in scientific activity. Personal involvement is considered a condition for the manifestation of creativity, the development of insufficient abilities and competencies, high efficiency and perseverance, and scientific productivity. Interest in research activity reduces the need for willpower, which sharply increases the volume of work performed and satisfaction with it.

When mentioned, all interviewees believe, that it is more productive for a scientist to follow their own curiosity and passion as opposed to focusing on social rewards and recognition.

Keywords: semi-structured interview, Nobel laureates, intrinsic motivation, scientific activity

Анотація

Саморозвиток та саморегуляція у продуктивній творчій діяльності вимагають усвідомлення власних особистісних ресурсів та вміння їх використовувати.

Обґрунтовано очікувати, що такими вміннями володіють визнані творці та вчені. Їхній досвід може бути корисним для тих, хто перебуває на початку шляху до науки.

У науковій літературі напівструктуроване інтерв'ю вважається найбільш прийнятним методом психологічного дослідження наукової еліти. Отже, у представленому дослідженні проаналізовано доступні на веб-сайті Нобелівського фонду текстові розшифрування особистих інтерв'ю з нобелівськими лауреатами за останні десять років (2016–2025).

У проаналізованих інтерв'ю нобелівські лауреати серед особистих умов успішної наукової діяльності найчастіше згадують когнітивну та емоційну залученість, хоча й у дещо різних формулюваннях та у різних контекстах. Йдеться про допитливість, ентузіазм, поглиненість тощо. Нобелівські лауреати рекомендують, за необхідності, докласти зусиль, щоб знайти те, що справді цікавить. Захоплення наукою зазвичай розглядається в різних практичних контекстах, зокрема, у зв'язку зі сміливістю досліджувати складні проблеми. Зазначається також, що ентузіазм має бути збалансований з відкритістю до світу та альтернативних ідей.

Внутрішня мотивація розглядається нобелівськими лауреатами як особистісний фактор подолання суб'єктивних та об'єктивних перешкод у науковій діяльності. Так, особистісна залученість вважається умовою прояву креативності, розвитку недостатніх здібностей та компетенцій, високої ефективності, наполегливості, наукової продуктивності. Захоплення проблемою, наукою знижує потребу у вольових зусиллях, що різко збільшує обсяг виконаної роботи та задоволення від неї.

Якщо це обговорювалось, інтерв'ювані стверджували, що для науковця продуктивніше слідувати власній допитливості та інтересам, ніж зосереджуватися на соціальних винагородах та визнанні.

Ключові слова: напівструктуроване інтерв'ю, нобелівські лауреати, внутрішня мотивація, наукова діяльність

Вступ

Саморозвиток та саморегуляція у продуктивній творчій діяльності вимагають усвідомлення власних особистісних ресурсів та вміння їх використовувати. Обґрунтовано очікувати, що такими найбільш розвиненими вміннями володіють визнані творці, науковці. Їх досвід може бути корисним для тих, хто знаходиться на початку цього шляху.

Однак психологічних знань щодо особистісних чинників наукових досягнень вкрай небагато. Дослідження з використанням стандартизованих методик можливі на вибірках пересічних науковців. Так, В. Сато на даних невеликої вибірки PhD, молодих викладачів Університету Кіото, встановлено, що вчені демонстрували вищий рівень відкритості новому досвіду, самокерованості, цілеспрямованості, схильності до переживання суб'єктивного благополуччя завдяки реалізації свого покликання (Sato, 2016).

Основним методом дослідження визначних науковців є інтерв'ю (Zuckerman, 1972). Ж. Накамура та Дж. Файанс вказують, що із видатними творцями застосовується переважно стандартне напівструктуроване дослідницьке інтерв'ю, феноменологічне інтерв'ю, клінічне інтерв'ю (Nakamura & Fajans, 2014).

Однак П. Ратледж та Д. Хогг констатують, що, хоча глибинне інтерв'ю більше сторіччя використовується у соціальних науках, у психології до вісімдесятих років минулого сторіччя спостерігався суттєвий опір розгляду його як законного методу отримання наукових даних (Rutledge & Hogg, 2020). Ж. Накамура та Дж. Файанс також твердять, що в психології домінуючою дослідницькою

парадигмою було кількісне, а не якісне вивчення нормативних, а не надзвичайних явищ.

Більшість дослідників креативності можуть назвати лише від однієї до двох робіт, що спираються на інтерв'ю з видатними творцями (Nakamura & Fajans, 2014). Ж. Накамура та Дж. Файанс здійснили огляд таких публікацій (Nakamura & Fajans, 2014). Проте наявні роботи зосередженні насамперед на творчому продукті, науковому та соціальному контексті. Хоча психологічні питання розглядаються, фокус на особистісних ресурсах успішності наукової діяльності відсутній.

У вітчизняній психології, у дослідженнях особистісних чинників обдарованості, рефлексивна бесіда використана О. Л. Музикою (2009), Д. К. Корольовим (2018), але роботи щодо особистісних джерел успіху творців зі світовим визнанням відсутні.

Мета дослідження — визначити провідні особистісні чинники успішності наукової діяльності за результатами рефлексії нобелівських лауреатів.

Методи

Після роботи Г. Цукерман, яка на початку шістдесятих років минулого сторіччя провела інтерв'ю з переважною більшістю нобелівських лауреатів, що тоді жили у США (Zuckerman, 1972), згаданий метод розглядається як найбільш прийнятний для дослідження наукової еліти. У цьому плані спрацьовують як загальні для всіх популяцій, так і специфічні для дослідження видатних творців переваги методу.

Так, Ж. Накамура та Дж. Файанс загальними перевагами методу інтерв'ю вважають: доступ до суб'єктивності респондента, що дозволяє отримати повніше та цілісніше розуміння особистих смислів та переживань; міжособистісну взаємодію, яка є шляхом до спільного прояснення та конструювання; безпосередне

спілкування, що дозволяє встановити контакт, від якого залежить чесне та відкрите розкриття інформації; побудову більш повного бачення шляхом інтеграції поглядів кількох осіб; розуміння способу подання інформації, що дозволяє також розуміти те, що залишається невисловленим (Nakamura & Fajans, 2014).

П. Ратледж та Д. Хогг бачать перевагу глибинного інтерв'ю в наданні досліджуваному індивідуального психологічного простору для розповіді власної історії своїми словами, що дозволяє досліднику отримати ряд ідей та переживань щодо певної теми (Rutledge & Hogg, 2020).

У термінології психодіагностики метод інтерв'ю має найкращу очевидну валідність у дослідженні видатних творців. Ж. Накамура та Дж. Файанс стверджують, що такі особи проявляють значно більшу готовність взяти участь у напівструктурованому інтерв'ю, аніж в інших процедурах збору психологічних даних. Зазначені автори також звертають увагу на те, що, у разі застосування інтерв'ю у вивченні видатних творців, дослідник нерідко розпочинає його з розповсюдженими уявленнями, романтичними міфами, власними гіпотезами про творчій процес та особистість творця, але комунікативний обмін з останнім може зіштовхнути з відповідями, які попереджають стрибок у висновках або занадто спрощені висновки (Nakamura & Fajans, 2014).

На сайті Нобелівського фонду (NobelPrize.org) розміщуються відеозаписи та текстові розшифрування інтерв'ю з лауреатами за період близько тридцяти останніх років. Найвні інтерв'ю з переважною більшістю лауреатів, деякі інтерв'ю проведені пізніше з лауреатами, нагородження яких відбулось тоді, коли такі бесіди ще не проводились.

Для цілей цього дослідження важливими є особисті інтерв'ю, які слід відрізнити від телефонних бесід, що не стосуються рефлексії поглядів лауреатів на джерела власного успіху. Особисті інтерв'ю є напівструктурованими, мають

відносно стабільне коло обговорюваних тем. Хоча інтерв'ю стосуються різних тем, протягом останнього десятиріччя збільшилась увага до питань, які можна кваліфікувати як психологічні.

До аналізу включені всі наявні на сайті Нобелівського фонду текстові розшифрування особистих інтерв'ю з нобелівськими лауреатами за останні десять років (2016-2025 рр.). Загалом аналізувались 85 інтерв'ю (21 — з лауреатами премії з фізики; 24 — з хімії; 14 — з медицини та фізіології; 6 — з літератури; 2 — миру; 18 — з економіки).

При аналізі результатів враховувалось, що навіть у межах психології різні наукові традиції можуть використовувати дещо відмінний концептуальний та термінологічний апарат, нобелівські ж лауреати представляють інші науки, отже, для опису релевантних науковій діяльності психологічних феноменів користуються характерними для власного семантичного простору позначеннями. Тому при аналізі спочатку потрібно точно та концентровано відобразити думку інтерв'юваного. Щоб не втратити виразність, повноту та смислові нюанси, у багатьох випадках найкраще підходить вибіркоче цитування. Для подальшого аналізу, порівняння та узагальнення необхідно викладені інтерв'юваним найважливіші думки транслювати у психологічні поняття.

Результати та дискусії

У аналізованих інтерв'ю нобелівські лауреати серед особистісних умов успішності наукової діяльності найчастіше згадують, хоча й у дещо неоднакових формулюваннях та різних контекстах, пізнавальну та емоційну залученість. Йдеться про допитливість, захопленість та схожі феномени. Так, лауреат Нобелівської премії з фізики за 2023 р. П'єр Агостіні вказує на внутрішньо властиву йому перманентну допитливість: «Читати та залишати очі відкритими, можна

сказати. Цікавість є чимось, що вбудоване в мене. Я завжди був допитливим та завжди буду» (NobelPrize.org, n.d.-s).

У відповідь на запитання щодо того, як вдається підтримувати власну допитливість, лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини 2018 р. Тасуку Хондзьо сказав: «Я ніколи не намагався стримувати свою цікавість, вона йде зсередини. Коли я дізнаюся щось нове, я завжди думаю: “О, це досить цікаво, але чому?” Цікавість просто безмежна; вона йде зсередини» (NobelPrize.org, n.d.-u).

Нобелівські лауреати рекомендують за необхідності докласти зусиль, щоб знайти, що насправді цікавить. Зокрема, лауреат Нобелівської премії з фізики 2019 р. Джеймс Піблс радить молодим науковцям спочатку подивитись навколо та з'ясувати, що насправді цікавить: «Це може не бути перше, що ви помітите, ви можете знайти щось помірно цікаве, але якщо пошукати ще, то знайдете щось краще. Не занурюйтесь у певний напрям досліджень до того як ... відкриєте, що насправді вас надихає» (NobelPrize.org, n.d.-o).

Лауреат нобелівської премії з фізіології та медицини 2020 р. Майкл Гоутен говорить: «Я вважаю, що дуже важливо знайти свою пристрасть у житті, з'ясувати, що тебе справді мотивує... докласти багато зусиль, щоб це прояснити, оскільки, на мою думку, багато молодих людей переходять від однієї справи до іншої, ще до іншої. Змінюватися — це нормально, але я думаю, що потрібно багато думати про те, чим ти насправді хочеш займатися, докласти зусиль. Це нелегке рішення. Тож, підсумовуючи — знайдіть те, чим ви захоплені, з'ясуйте, яке ваше покликання, витратьте час і зусилля на це» (NobelPrize.org, n.d.-c).

Проте захопленість пізнанням зазвичай розглядається не в чистому вигляді, а у різних психологічних контекстах. Зокрема, у зв'язку із сміливістю досліджувати складні проблеми. Лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини 2018 р. Тасуку Хондзьо говорить: «Щоб стати хорошим науковцем, по-перше, потрібно

мати допитливість. Якщо у вас немає допитливості, краще оберіть щось інше. Щоб бути хорошими вченими, ми маємо вирішувати щось нове. Нове зазвичай нелегке, складне, тому воно залишається невідомим. Вам потрібно достатньо сміливості, щоб вирішити ці складні проблеми... Кидайте виклик зі сміливістю... Як тільки ви вирішите взятися, ви повинні зосередитися та продовжувати і, зрештою, ви набудете впевненості» (NobelPrize.org, n.d.-u).

Лауреат Нобелівської премії з фізики 2020 р. Андреа Гез радить молодим науковцям думати про перспективу, зрозуміти, що надихає, ризикувати досліджувати нове, виходити із зони комфорту, адже якщо не спробувати нове, не можна зрозуміти, наскільки це цікавить (NobelPrize.org, n.d.-g).

Захопленість має бути збалансована відкритістю до світу та до критики. Так, лауреат Нобелівської премії з хімії 2021 р. Беньямін Ліст твердить: «Допитливість важлива. Ми повинні справді горіти тим, що робимо. Ентузіазм, як я вже згадував, є найважливішою рушійною силою для всіх нас, не лише для вчених. І, так, захопленість. Я думаю, що також це відкритість. Бо, зрештою, не ми впорядковуємо або створюємо Всесвіт, а намагаємося його зрозуміти. Тому ми повинні бути трохи відкритими до несподіванок і не нав'язувати ідеї реальності. Це не спрацює» (NobelPrize.org, n.d.-y).

Лауреат Нобелівської премії з фізики 2020 р. Роджер Пенроуз вважає, що для успіху в науці слід вміти визнавати власну неправоту, крім того, робити не просто те, що потрібно, а те, що надихає: «Це важко, оскільки потрібно заробляти на життя кінець кінцем. Тоді, можливо, доведеться займатися чимось, що не зовсім відповідає прагненням. Я не впевнений, що це морально правильно, але зі мною, схоже, це працює» (NobelPrize.org, n.d.-e).

Лауреат Нобелівської премії з економіки 2024 р. Дарон Аджемоглу зазначає: «...переконатися, що ви не сприймаєте себе занадто серйозно. Ви можете впасти в

іншу крайність, можете так сильно сумніватися в собі, що подумаєте, що ви самозванець чи щось таке. Але я вважаю, що існує здоровий баланс, коли ви не поглинаєте себе сумнівами, але й не стаєте зарозумілими» (NobelPrize.org, n.d.-j).

Провідним наслідком захопленості пізнанням інтерв'ювані вважають задоволеність від наукової діяльності. Зокрема, лауреат Нобелівської премії з хімії 2020 р. Еммануель Шарпантьє твердить: «Важливо прислухатися до себе та керуватися своїми почуттями, інтуїцією. У дослідженнях справді важливо робити те, що подобається. Мені подобалися різні теми, і було важко вибрати. Але я думаю, що дуже допомагає просто насолоджуватися наукою та бачити, що вона може принести. Тож зосередьтеся на цьому та пробудіть довіру до себе, почуття цікавості до того, що подобається робити, радість від науки. Це важливо, тому що дозволяє впоратися з рештою» (NobelPrize.org, n.d.-l).

Лауреат Нобелівської премії з фізики 2023 р. Ференц Краус серед якостей успішного науковця виділяє допитливість, наполегливість та бажання знайти те, що ніхто до цього не знаходив. Разом вони, на його думку, перетворюють роботу на радість та захоплення: «... наука не є чимось особливим у цьому відношенні, ймовірно, у більшості інших сфер життя, якщо ви зіткнулися з викликом, серйозним викликом, і хочете чогось досягти, подолавши цей виклик, всі перешкоди, тоді немає іншої альтернативи наполегливій праці. Це не є чимось особливим для науки, я думаю, це абсолютно необхідна складова. Але, як я вже зазначав, якщо присутні три інші якості, тоді ця так звана важка праця не переживається як робота» (NobelPrize.org, n.d.- m).

Інший провідний наслідок захопленості пізнанням — працездатність та успішність у науковій діяльності. Так, лауреат Нобелівської премії з хімії 2022 р. Баррі Шарплесс твердить: «Якщо ви в чомусь зацікавлені, ви можете пройти багато миль за межами виснаження, намагаючись зрозуміти. Якщо вам цікаво, вам не

байдуже. Якщо ви думаєте, що вам потрібно щось вивчити, є ймовірність, що у вас виникне щаслива ідея під час роботи над цим» (NobelPrize.org, n.d.-p).

Лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини 2022 р. Сванте Паабо зазначає: «...важливо слідувати своїй пристрасі та інтересам, тому що зазвичай автоматично відбувається так: якщо ви справді чимось зацікавлені, ви, як правило, робите це добре, просто тому, що ви докладаете багато зусиль... Вам слід займатися тим, що вас цікавить, тоді ви принаймні добре проведете час» (NobelPrize.org, n.d.-t).

Лауреат Нобелівської премії з фізики 2021 р. Сюкуро Манабе говорить: «Вас щось цікавить, тоді ви думаєте про причини того, що відбувається... це допомогло мені у кар'єрі ... Мною рухала чиста цікавість... Я робив те, що мені найбільше подобається, та, ймовірно, те, до чого я найкраще підходив... людина робить добре те, що їй подобається, тому я хотів би, щоб молодь робила у житті те, що подобається» (NobelPrize.org, n.d.-a).

Лауреат Нобелівської премії з фізики 2020 р. Райнгард Генцель у відповідь на питання щодо якостей успішного науковця сказав: «...за виключенням дуже, дуже небагатьох відкриттів найважливішою є інтенсивність. Палаюче бажання, зосередженість. Я буваю дуже зосереджений і просто перестаю помічати світ навколо. Це ті речі, на яких дійсно потрібно зосереджуватись... Наполеглива робота... Можливо, наявні якісь приклади надзвичайно успішної роботи, яка була виконана невимушено, але загальна теорія відносності Ейнштейна, яка вважається одним із цих великих осяянь розуму, насправді не була такою, якщо придивитися. Він боровся десять років після теорії спеціальної відносності, щоб дійти до загальної теорії. Він зробив багато помилок, його математика була недостатньо хорошою. Йому довелося вчитися математиці у математиків, і інші люди говорили

йому, що він робить неправильно. Тож це аж ніяк не те, що прийшло за одну ніч» (NobelPrize.org, n.d.-d).

Схожої думки дотримується лауреат Нобелівської премії з економіки 2022 р. Бен Бернанке: «Дослідники працюють багато довгих годин. Часто вони займаються справами, які самі по собі є нудними, але є частиною більшого проекту. Якщо вас не мотивує питання, якщо ви насправді не зацікавлені в тому, що вивчаєте, тоді це неможливо робити. Вам насправді потрібно знайти те, вивчення чого викликає у вас захоплення та інтерес... вам також слід подумати: „У чому я сильний? Що я можу робити краще за інших? Як я можу вдосконалити себе?“ Я люблю бейсбол, але я ніколи не зміг би стати великим бейсболістом, бо в мене немає такого таланту. Якби я спробував стати бейсболістом, це було б дуже неприємно. Важливо бути одночасно зацікавленим і захопленим тим, над чим працюєш, але також відчувати, що у тебе є потенціал робити це добре, чи то в науці, чи в бізнесі, чи деінде. І саме це поєднання забезпечує успіх» (NobelPrize.org, n.d.-w).

Лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини 2020 р. Чарльз Райс говорить: «...щоб бути успішним науковцем, потрібно ставитись до власної діяльності не як до роботи, а радше як до хобі. На щастя, ми маємо можливість продовжувати цим займатися хоча б певною мірою, залежно від того, що нам дозволять фонди. Я думаю, що потрібно бути захопленим тим, чим займаєшся, щоб деякі з цих поточних результатів не знеохочували, просто сприймати їх як належне та рухатися далі. Я думаю, що це важка робота, але якщо для тебе це — робота, то, мабуть, варто зайнятися чимось іншим. Я думаю, що успішні науковці насправді роблять це, бо їм цікаво, і вони роблять це, бо немає нічого іншого, чим би ми хотіли займатися. Гадаю, нас іноді називають трудоголіками чи щось подібне. Я б сказав, що, можливо, ми більше хобіголіки в тому сенсі, що нам пощастило мати те, за що нам платять, нашим хобі» (NobelPrize.org, n.d.-b).

Вказується, що захопленість обумовлює розвиток здібностей та креативності. Лауреат Нобелівської премії з фізики 2023 р. Анн Л'Юїє підгунтям власної креативності вважає інтерес: «... доки я відчуваю, що я роблю щось захоплююче, цікаве, я думаю, доти в мене буде певна креативність у дослідженні. Я думаю, це стосується кожного. Йдеться не про те, що ви креативні, а про зацікавленість, захопленість, бажання зрозуміти» (NobelPrize.org, n.d.-h).

Лауреат Нобелівської премії з хімії 2023 р. Мунгі Бавенді говорить: «...ви можете бути дуже, дуже розумними, але якщо ви не допитливі, тоді інтелект та здібності не отримують спрямування. Якщо ви допитливі, це перекриє будь-які інші слабкості, оскільки ви завдяки цьому зрозумієте, чому вам потрібно навчитися. Допитливість у спробах відповісти на правильні запитання про те, як влаштований навколишній світ, я думаю, є ключем, справжнім ключем до успіху. Я маю на увазі не лише допитливість щодо певних фундаментальних проблем, насправді йдеться про допитливість щодо того, як влаштовані речі. Наприклад, коли ви ставите експеримент, це допитливість щодо того, що там в реальності відбувається, як діє обладнання, яке використовується. Це дуже практична допитливість. Коли щось йде не так, ви знаєте, як це виправити або чому це відбувається. Я б сказав, що є два рівні допитливості. Ця дуже практична допитливість щодо того, що насправді відбувається в експерименті, як він працює, таким чином, ви можете створити новий експеримент, покращити його. І також допитливість щодо власне проблем. Чому світ влаштований саме так? Ці два дуже різні, здається, дуже різні питання є одним граничним філософським питанням, і, я думаю, відображають ту ж саму людську допитливість» (NobelPrize.org, n.d.- х).

Якщо це питання обговорюється, усі інтерв'ювані вважають більш продуктивним для науковця слідувати власній допитливості та захопленості на противагу орієнтації на соціальні винагороди та визнання. Так, лауреат

Нобелівської премії з хімії 2024 р. Девід Бейкер радить молодим науковцям: «... слідувати власному натхненню. Що вас насправді захоплює? Над чим ви насправді хотіли б працювати? Робіть це. Не турбуйтеся занадто про майбутнє. Якщо ви працюєте над тим, чим поглинені, ви будете рухатись уперед, а це відкриє для вас нові двері» (NobelPrize.org, n.d.-k).

Лауреат Нобелівської премії з фізики 2022 р. Ален Аспе радить орієнтованим на науку студентам слідувати власним схильностям: «На моду зважати не варто, сьогодні модне одне, завтра — інше, насправді потрібно працювати з тим, що цікавить. Кожна особа знає, що її захоплює, це й слід робити» (NobelPrize.org, n.d.-f).

Лауреат Нобелівської премії з фізики 2022 р. Антон Цайлінгер у відповідь на питання щодо причин його наукового успіху сказав: «Я ніколи не турбувався про кар'єру. Я ніколи не думав, чим буду займатися. Чи отримаю роботу? Це просто не було проблемою. Я працював над тим, що цікавило та давало задоволення, інше прийшло саме собою. Я думаю, сьогодні забагато тривоги щодо того, що може статися та ін. Я говорю молодим людям: “Якщо ви знайшли, що вас цікавить та захоплює, робіть це. Не слухайте, що говорить керівник, що говорять інші люди. Оскільки, якщо ви захоплені, ви завжди будете кращими за тих, хто не захоплений цим”» (NobelPrize.org, n.d.-i).

Лауреат Нобелівської премії з хімії 2022 р. Мортен Мелдал говорить: «Якщо ви йдете з роботи о четвертій, йдете додому та забуваєте про все до наступного робочого дня — таким чином ви не станете добрим вченим. Це одне. Інше — якщо вами рухають амбіції. Я маю на увазі, якщо вашою допитливістю керує не сама проблема, а те, що я маю це зробити, оскільки хочу стати професором, написати наукову статтю чи стати лауреатом Нобелівської премії, зрештою, на мою думку,

це нікуди не приведе. Саме допитливість та занурення у проблему роблять «хорошого вченого» (NobelPrize.org, n.d.- r).

Лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини 2023 р. Каталін Каріко стверджує: «Найголовніше — ви повинні насолоджуватися тим, що робите... ви повинні працювати над проблемою... ви публікуєтеся, тому що щось відкрили, а потім... хочете більше відкриттів, потрібно більше грошей, подаєте заявку на фінансування... відбувається публікація, тому що потрібно більше грошей, нам потрібне просування... престиж, і якимось чином початкова мета стає інструментом для досягнення цього. Ви публікуєтеся, тому що вам потрібно отримати ступінь доктора філософії, вам потрібно більше грантів, більше грошей. Якщо ж ви зосереджуєтеся на вирішенні наукових проблем, ви ніколи не будете розчаровані. Коли ви дієте інакше та не отримуєте підвищення, ви отримуєте розчарування, це не залежить від вас, можливо, від якоїсь організації або вищих за статусом» (NobelPrize.org, n.d.-q).

Лауреат Нобелівської премії з економіки 2024 р. Дарон Аджемоглу зазначає: «Протягом усієї кар'єри мною рухало задоволення від того, чим займаюся. Я думаю, що успіх у всьому залежить від удачі, але він також залежить від витрачених годин. Ви можете це робити просто тому, що хочете бути успішним, але це нелегко, це не дуже добре працює. Я думаю, що набагато, набагато продуктивніше та простіше, якщо ви знайдете щось, чим ви захоплені, тому моя перша порада молодим людям — знайдіть те, чим ви справді захоплені. Не думайте лише про те, що може зробити мене дуже успішним або що може принести мені найбільше грошей, а робіть те, що вам подобається» (NobelPrize.org, n.d.-j).

Лауреат Нобелівської премії з фізіології та медицини 2019 р. Вільям Келін говорить: «...один із ключів до щастя в житті — знайти щось настільки корисне та задовольняюче, що ви робили б, навіть якби не були потрібні гроші... Більшість

людей щодня ходять на роботу, бо їм потрібен дах над головою, їжа на столі, одяг. Я повністю це розумію, але який це великий привілей — робити роботу, яку ви б виконували, навіть якщо вам не були б потрібні гроші... Я з'ясував, що мені так подобається наука, що я б займався нею, навіть якби мені не платили. Неодноразово я відчував провину за те, що мені платять, бо мені здається, що я граю, а не працюю» (NobelPrize.org, n.d.-v).

Відмічаються також складнощі для близьких внаслідок поглиненості наукою. Так, лауреат Нобелівської премії з фізики 2018 р. Жерар Муру говорить: «Якщо ви не захоплені, ви маєте робити щось інше. Це має йти від серця, адже це дуже важко. Це складно для вас, але, маю сказати, й для родини, оскільки ви завжди думаєте про своє дослідження, оскільки ви поглинені. Ви думаєте лише про одне — це інколи жорстко для людей поряд» (NobelPrize.org, n.d.-n).

Отже, провідним особистісним чинником успішності наукової діяльності нобелівські лауреати вважають емоційно заряджене прагнення до відкриття нового, вирішення наукових проблем. Для його позначення інтерв'юваними використовуються англійські терміни (curiosity, interest, passion, enthusiasm, fascinating), що відповідають за змістом інтересу, зацікавленості, допитливості, захопленості, поглиненості. Важливою є не лише констатація зазначеного факту, а й наявні в інтерв'ю багатогранні, повні нюансами феноменологічні описи та рефлексії щодо прояву, походження, взаємодії з різними контекстами внутрішньої мотивації до творчої діяльності. Слід звернути увагу, що, хоча в дослідженні розглядалися також інтерв'ю лауреатів Нобелівської премії з літератури та миру, наведені результати стосуються виключно наукової діяльності.

Отримані дані добре вписуються у загальний контекст досліджень особистості продуктивних творців (Nakamura & Fajans, 2014; Wolpert & Richards, 1997; Lebuda & Csikszentmihalyi, 2017; Muzyka, 2009; Korolov, 2018). Проте

представлена робота сфокусована на суб'єктивній картині особистісних ресурсів продуктивної наукової діяльності.

Висновки

Найбільш часто, розгорнуто та глибоко серед особистісних чинників, загалом будь-яких чинників успіху вченого нобелівські лауреати виділяють потужну внутрішню мотивацію до пізнання, вирішення наукових проблем. Зазначається, що за необхідності слід докласти зусилля, щоб знайти власне захоплення, мати сміливість досліджувати нові та складні проблеми. Водночас захопленість своїми ідеями має бути врівноважена відкритістю до світу та самокритичністю.

Внутрішня мотивація розглядається нобелівськими лауреатами як особистісний чинник подолання різноманітних суб'єктивних та об'єктивних перешкод у науковій діяльності, у кінцевому підсумку її успішності. Зокрема, особистісна залученість вважається умовою прояву креативності, розвитку недостатньо представлених здібностей та компетентностей, високої працездатності та наполегливості, наукової результативності. Безпосередня зацікавленість у дослідницькій діяльності зменшує необхідність у вольових зусиллях, що різко збільшує обсяг виконаної роботи та задоволеність нею.

Нобелівські лауреати підкреслюють, що успішність наукової діяльності та задоволеність нею обумовлюються зацікавленістю саме пізнанням, вирішенням наукових проблем на протигагу прагненню до посад, престижу, визнання, нагород, фінансування.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом рефлексій нобелівських лауреатів щодо особистісних стратегій подолання складних життєвих ситуацій.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

ШІ у підготовці статті не використовувався.

References

Korolov, D. K. (2018). Osobystisni tsinnosti intelektualno obdarovanoi osobystosti [Personal values of intellectually gifted personality]. *Aktualni problemy psykholohii*, 6(14), 137–152.

https://lib.iitta.gov.ua/712640/1/Korolyov_Osobistisni%20cinnosti%20intelektualno%20obdarovanoji%20osobistosti.pdf [in Ukrainian].

Lebuda, I., & Csikszentmihalyi, M. (2017). Me, myself, I, and creativity: Self-concepts of eminent creators. In M. Karwowski & J. C. Kaufman (Eds.), *The creative self: Effect of beliefs, self-efficacy, mindset, and identity* (pp. 137–152). Elsevier Academic Press.

<https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809790-8.00008-X>

Muzyka, O. L. (2009). Psykhobiohrafichni studii z Volodymyrom Shynkarukom [Psychobiographical studies with Volodymyr Shynkaruk]. *Volyn-Zhytomyrshchyna. Istorykofilolohichniy zbirnyk z rehionalnykh problem*, №19, 256-273.

<https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1276/> [in Ukrainian].

Nakamura, J., & Fajans, J. (2014). Interviewing highly eminent creators. In D. K. Simonton (Ed.), *The Wiley handbook of genius* (pp. 33–61). Wiley Blackwell.

<https://doi.org/10.1002/9781118367377.ch3>

NobelPrize.org (n.d.-a). «I really recommend that young people do things that they like». Interview with Syukuro Manabe, March 2022.

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2021/manabe/185163-manabe-interview-march-2022/>

NobelPrize.org (n.d.-b). Interview with Charles M. Rice, March 2021. «Try and find something that you have a passion for».

<https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2020/rice/169385-rice-interview-march-2021/>

NobelPrize.org (n.d.-c). Interview with Michael Houghton, February 2021. «We're all on a learning curve».

<https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2020/houghton/167377-michael-houghton-interview-february-2021/>

NobelPrize.org (n.d.-d). Interview with Reinhard Genzel, March 2021. «One day I was playing with the spectrometer and boy, did I get the full 15 kilovolts!»

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2020/genzel/168955-genzel-interview-march-2021/#content>

NobelPrize.org (n.d.-e). Interview with Roger Penrose, March 2021. «I used to think Nobel Laureates were other people».

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2020/penrose/169729-penrose-interview-march-2021/>

NobelPrize.org (n.d.-f). Transcript from an interview with Alain Aspect. Interview with the 2022 Nobel Prize laureate in physics Alain Aspect on 6 December 2022 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2022/aspect/221272-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-g). Transcript from an interview with Andrea Ghez. Interview with the 2020 Nobel Prize laureate in physics Andrea Ghez on 12 December 2022 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2020/ghez/1362048-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-h). Transcript from an interview with Anne L'Huillier. Interview with the 2023 Nobel Prize laureate in physics Anne L'Huillier on 6 December 2023 during

the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2023/lhuillier/217202-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-i). Transcript from an interview with Anton Zeilinger. Interview with the 2022 Nobel Prize laureate in physics Anton Zeilinger on 6 December 2022 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2022/zeilinger/224038-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-j). Transcript from an interview with Daron Acemoglu. Interview with the 2024 economic sciences laureate Daron Acemoglu, recorded on 6 December 2024 during Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2024/acemoglu/1722488-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-k). Transcript from an interview with David Baker. Interview with the 2024 chemistry laureate David Baker, recorded on 6 December 2024 during Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/2024/baker/1924897-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-l). Transcript from an interview with Emmanuelle Charpentier. Interview with the 2020 Nobel Prize laureate in chemistry, Emmanuelle Charpentier, recorded in Stockholm on 12 December 2022.

<https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/2020/charpentier/1371685-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-m). Transcript from an interview with Ferenc Krausz. Interview with the 2023 Nobel Prize laureate in physics Ferenc Krausz on 6 December 2023 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2023/krausz/218857-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-n). Transcript from an interview with Gérard Mourou. Interview with Gérard Mourou on 6 December 2018 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2018/mourou/159089-gerard-mourou-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-o). Transcript from an interview with James Peebles. Interview with James Peebles on 6 December 2019 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2019/peebles/159906-james-peebles-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-p). Transcript from an interview with K. Barry Sharpless. Interview with the 2022 Nobel Prize laureate in chemistry K. Barry Sharpless on 6 December 2022 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/2022/sharpless/1193454-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-q). Transcript from an interview with Katalin Karikó. Interview with the 2023 Nobel Prize laureate in physiology or medicine Katalin Karikó on 6 December 2023 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2023/kariko/217971-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-r). Transcript from an interview with Morten Meldal. Interview with the 2022 Nobel Prize laureate in chemistry Morten Meldal on 6 December 2022 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/2022/meldal/1192970-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-s). Transcript from an interview with Pierre Agostini. Interview with the 2023 Nobel Prize laureate in physics Pierre Agostini on 6 December 2023 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2023/agostini/217936-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-t). Transcript from an interview with Svante Pääbo. Interview with the 2022 Nobel Prize laureate in physiology or medicine Svante Pääbo on 6 December

2022 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2022/paabo/218062-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-u). Transcript from an interview with Tasuku Honjo. Interview with Tasuku Honjo on 6 December 2018, during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2018/honjo/159695-tasuku-honjo-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-v). Transcript from an interview with William G. Kaelin Jr. Interview with the 2019 Nobel Laureate in Physiology or Medicine William G. Kaelin on 8 December 2019 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/medicine/2019/kaelin/199474-kaelin-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-w). Transcript of an interview with Ben Bernanke. Interview with the 2022 economic sciences laureate Ben Bernanke on 6 December 2022 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2022/bernanke/1257176-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-x). Transcript of an interview with Mounqi Bawendi. Interview with the 2023 Nobel Prize laureate in chemistry Mounqi Bawendi on 6 December 2023 during the Nobel Week in Stockholm, Sweden.

<https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/2023/bawendi/219853-interview-transcript/>

NobelPrize.org (n.d.-y). «We need to represent the whole diversity of all humans in science». Interview with Benjamin List, February 2022.

<https://www.nobelprize.org/prizes/chemistry/2021/list/183037-benjamin-list-interview-february-2022/>

- Rutledge, P. B., & Hogg, J. L. C. (2020). In-Depth Interviews. In *The International Encyclopedia of Media Psychology*, J. Bulck (Ed.). <https://doi.org/10.1002/9781119011071.iemp0019>
- Sato, W. (2016). Scientists' personality, values, and well-being. *SpringerPlus*, 5, article number 613. <https://doi.org/10.1186/s40064-016-2225-2>
- Wolpert, L., & Richards, A. (1997). *Passionate Minds: The Inner World of Scientists*. Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198549048.001.0001>
- Zuckerman, H. A. (1972). Interviewing an ultra-elite. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 159–175. <https://doi.org/10.1086/267989>

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Авторське право (с) 2026 Korolov Dmytro Корольов Дмитро Костянтинович

Отримано: 30.03.2026

Відрецензовано: 05.05.2026

Опубліковано: 20.05.2026

DOI: <https://doi.org/10.31108/3.2026.10.1.10>